

monie vzejde samočinně z volného vzájemného působení osobních zájmů a že společenský řád nemá být méně dokonalý než řád, vládnoucí v soustavě planetární; s křesťanským směrem má společnou víru v jsočnost předzjednaného plánu Prozřetelnosti, od něhož se člověk uchýlil a jež nutno nyní nalézt, chceme-li zjednat sociální mír; se směrem socialistickým konečně má společnou vehementní útočivost na soutěžení, obchod, rodinný život a celou kulturu vůbec, ale zároveň sklon k tomu, vidět vše v nejkrásnějších barvách v příští společnosti, konečně pak společný požadavek zaručení životního minima každému a odstranění mzdového systému. Ale jako má s nimi mnoho společného, tak se od nich zase v mnohém liší: od liberálního směru se odchyluje tam, kde prohlašuje, že dříve než bude lze uplatňovat zásady úplné volnosti, bude nutno postavit člověka do prostředí a d h o c schystaného, poněvadž prostředí dnešní civilizace činí normální vývoj lidstva absolutně nemožným; od optimistické školy Bastiatovy se odchyluje v tom, že místo, aby hledal uskutečnění harmonie již nyní a v dnešním světovém řádu, považuje naopak tento řád za anarchický a barbarský; od křesťanského směru liší se svou vírou ve vrozenou dobrotu člověka, svou teorií, že všechny pudy a vášně člověka vedou ho přirozenou cestou k dobru, takže učiní nejlépe, poddá-li se jim, a konečně popíráním mravního zákona, povinnosti, hříchu; od směru socialistického se liší radikálně svým respektováním bohatých tříd, majetku, dědění, kapitálu a vůbec všeho toho, co se obvykle označuje jako základy společenského řádu. Nikdo jistě neupřel, praví Gide, Fourierově soustavě, že je originální, leč i její mezery a omyly jsou na snadě. Gide ukazuje na její stinné i světlé stránky, stručně se zmiňuje o stoupencích Fourierových a o pokusech, vtělit jeho myšlenky v život, a v závěru zdůvodňuje svůj postup při výboru jeho spisů: chce podat Fouriera bizarního, ale praktického. „Prvních pět kapitol (Theodicea, sociální evoluce, Vášně a jejich úkol, Vztahy pohlaví, Výchova) podává souhrn toho, co bychom mohli nazvat filosofickou částí Fourierova díla, čtyři další (Vady civilizace, Obchod, Zemědělství, Průmysl) jsou ukázkou kritické části, pro nás nejzajímavější, poněvadž ta zasahuje nejvíce do politického národohospodářství, poslední kapitoly podávají soustavný a konkrétní výklad Fourierova díla“ (str. 48.). *A. Klímt.*

BERNARD LAVERGNE: LE GOUVERNEMENT DES DÉMOCRATIES MODERNES. Paris, Alcan 1933. 607 str.

André Siegfried napsal v knize *Tableau des partis en France*, že „Francouzi jsou vynalézaví ve světě myšlenky a výroby, zato však v politice se jejich duch neobnovuje a jejich tradicionalismus až zneklidňuje.“ Je v tom nebezpečí pro republikánský režim, ustrne-li na kultu zastaralých formulek a toto nebezpečí si uvědomil profesor právnické fakulty v Lille Lavergne.

Uvědomil si to snad proto, že i ve svém oboru, kterým se až dosud zabýval, v národním hospodářství, šel za novou formulací hospodářského života — za družstevnictvím. (*Le régime coopératif*, 1908, *L'ordre coopératif*, 1926 a mn. j.) Z hospodářských funkcí každého občana vyplývá pak také jeho teorie dvojího hlasovacího práva — individuálního a sociálního.

Příznává-li L. hned na počátku svého díla, že poválečná doba nepřeje demokratickým zásadám, neopomene zdůraznit, že přes to pokládá stále demokratický režim za nejméně špatný. Nemůže být dobrého tyranství. Snad některý despota rozpozná s počátku správně politickou a hospodářskou situaci země, ale za několik let vlády je úplně

cizí přáním svého národa. Věk ho opotřebuje, kamarila ho zkaží a zkreslí mu skutečnost. Pak se začne doba omylů, neboť autoritativní vládce má sklon k rychlým rozhodováním, při nichž často opomíjí zkoumat všechny stránky věci. Ale diktatura přináší prý aspoň hospodářský zisk. Snad, ačkoli i to je pochybné. Ale život není jen bohatství. Souhrn osobních a veřejných svobod je cennější než hospodářská výroba. Musí nás jich zbavit, abychom poznali jejich cenu. Co je bohatství tomu, kdo žije ve stálém strachu před udavači. A dnes, kdy se nedíváme — jako v XVIII. století — na absolutní moc jednotlivce nebo skupiny jako na nutnou součást přirozeného řádu, kdy v ní naopak vidíme něco abnormálního, musí mít diktátor k ruce veliký policejní a trestní aparát. Snižuje své poddané, nevychovává je, naopak je kazí a po jeho pádu je národ ještě méně schopný vlády než před jeho příchodem. Proto je třeba hledět nikoli dozadu — ke králům a samovládcům, nýbrž dopředu, k novým formám, které by uskutečnily pevnější autoritu, ale dbaly při tom práv jednotlivcových.

Proto chce L. reformovat parlamentarismus a obecné volební právo. V první kapitole probírá jejich přednosti. Zaručí soukromé i veřejné svobody, zruší v zásadě hospodářskou a politickou nadvládu bohatých, volby přináší periodicky obecné směrnice veřejného mínění. Parlamentarismus je obezřetný a konservativní, miluje vnitřní a zahraniční mír a třebaže se těžko a pomalu dostává k větším činům, zaručuje aspoň mou-drou opatrnost.

Režim má však také vady. Volič přestává rozumět dnešním složitým, často světovým politickým a hospodářským otázkám. Není kompetentní. Ale z téže příčiny jsou často nekompetentní i volení zástupci. L. sice uznává, že pro politiku je nutný praktický smysl a znalost lidí, ale mají se spojovat s technickými znalostmi. Dnes však v shromáždění 600 lidí jen asi 20 rozumí důkladně projednávané otázce. Tato nepřipravenost se zračí i v debatách, jejichž řeči se zakládají na náhodných dokladech, stranických zájmech a jdou mnohdy jen za efektem. Volení zástupci pohrdají často odborníky, touží po moci (nestálost vlád ve Francii), podřizují demagogicky své hlasování volebním zájmům. Tyto nedostatky účinkují neblaze i na parlamentní mechanismus. Strany dávají přednost svému zájmu před zájmem obecným, texty zákonů se často improvisují, a aby se tomu pomohlo, odhlasují se zákony se základními zásadami a provedení se nechá vládě, čili zákonodárce postupuje část své pravomoci výkonné moci. Strany a poslanci podléhají stále více tlaku různých hospodářských odborových organizací a vláda ztrácí autoritu. L. soudí, že parlamentarismus nemá sám o sobě dosti síly, aby tyto vady napravil. Bylo by neštěstím, kdyby zmizelo obecné hlasovací právo. Je třeba jen obohatit je novým prvkem, způsobit, aby přivádělo do parlamentu kromě politiků i nejlepší intelektuální a mravní síly národa.

Druhá kapitola se zabývá pokusy, kterými se političtí theoretikové od Saint-Simona snažili zlepšit hlasovací právo. L. v ní ukazuje, že jeho plán sociálního hlasovacího práva, které má přivést do parlamentu sociální hodnoty a kompetence, není novinkou, nýbrž vrací se k starším teoriím korporálního hlasovacího práva, s nimiž se ovšem L. jako s celkem neztotožňuje. Z nich Saint-Simon a jeho škola tvrdili, že technická, odborná kompetence je zároveň schopností řídit stát, a že politika je experimentální vědou, jakousi „sociální fyzikou“. Saint-Simon se mýlil v obojím: vládnout a vyrábět je dvojí, vláda pak zůstane vždy uměním, poněvadž člověk není automatem, který řídí jen zájem a rozum. Žádná věda nemůže předepsat vládcům určité směrnice, neboť vědeckému předvídání tu brání lidské vášně a přání. Saint-Simon se mýlil také tehdy, když

tvrdil, že zájmy výrobců se shodují se zájmy národa. Touto myšlenkou položil základ k dalším školám, které žádají politické zastoupení výhradně stavovských zájmů, zapominajíce, že stavovský zájem výrobců se nutně mění ve stavovský egoismus. L. rozbírám podrobně doktriny korporativního zastoupení všech směrů (konservativní i socialistické) a všech zemí. Nesouhlasí s nimi v celku, ale zdá se mu, že není možné, aby se neskrývala nějaká pravda v doktrínách, které se již více než sto let u všech národů zabývají otázkou stavovského zastoupení. Nemohla-li se dosud uplatnit, tedy snad proto, že nebyla vždy dostatečně zdůvodněna a že se voličské masy domnívají, že v obecném hlasovacím právu dobyly nejvyšší mety politické dokonalosti. Přikročuje tedy v třetí kapitole nejprve k novému zdůvodnění individuálního hlasovacího práva, doufaje, že se mu tak podaří odůvodnit i hlasovací právo kolektivní, sociální.

Klasická teorie všeobecného hlasovacího práva se dovolává jen Descartesovy nauky, že lidský rozum je rovnoměrně rozdělen mezi všechny lidi. Pouze na této metafysické, nedokazatelné základně spočívá rovné občanské a politické právo všech lidí. L. opouští mystiku a chce dokazovat obecné hlasovací právo vědecky. Hmotný i mravní život každého člověka lze souhrně vyjádřit dvěma funkcemi: tvůrčí a spotřební. Nutné podmínky práva na individuální hlasování: *z á j e m, z á s l u h u a k o m p e t e n c i* poskytuje funkce spotřebitelská. Jako spotřebitel veřejných zařízení má každý zájem na chodu veřejné moci. (*P r á v o o b e c n é.*) Tento zájem sám by ovšem nestačil, kdyby nebyl podepřen mravním požadavkem, kterým je opět (ale nikoli už osamocena) zmíněná kartesiánská nauka o úctě k lidskému rozumu. Zásluha spočívá v tom, že každý platí daněmi za svou spotřebu veřejných zařízení. Kompetence by se těžko dokazovala z klasické teorie, podle níž volič vyjadřuje „obecnou vůli“ a kolektivní zájem. Pak by měl kompetenci sotva jeden z tisíce. Je však kompetentní každý jako spotřebitel, který svým hlasem dává výraz svým osobním zájmům a přáním. Jsou to přání politická a mravní, vyplývající z jeho světového názoru, jsou to stavovské hmotné zájmy, jsou to konečně osobní zájmy spotřebitelské. Ve výrazu těchto všech přání je kompetentní jedině volič sám. (*P r á v o p ř í m é.*) Tedy hlasovací právo je legitimní. Ale ono je užitečné i vládám: je jediným mechanismem, který jim umožňuje poznat přání lidu a veřejné mínění.

Hlasovací právo musí být *r o v n é*. Všichni máme subjektivně stejnou potřebu veřejných zařízení. Některá z nich jsou dokonce nedělitelná: bezpečnost, občanské svobody, určitý hospodářský blahobyt. Nerozhoduje množství nýbrž subjektivní cena. Nesmí rozhodovat ani množství úhrady za spotřebu (daní), nýbrž opět subjektivní cena splacených peněz.

L. neuznává, jak jsme viděli, klasickou teorii, že volič vyjadřuje „obecnou vůli“. Ukazuje naopak, že volič žádá splnění svých přání a nejčastěji nedbá obecných zájmů, poněvadž jejich poznání a ocenění jednotlivcem je velmi nesnadné. Odtud *n u t n o s t k o r i g o v a t j e h o i n d i v i d u á l n í h l a s o v á n í d r u h ý m h l a s o v á n í m k o l e k t i v n í m, s o c i á l n í m*. Obecný zájem, který se skládá z koordinovaných skutečných, (nikoli) zdánlivých, zájmů jednotlivců, nepozná tak dobře spotřebitel jako nestranný výrobce, kterému jeho technická způsobilost dává určitou kompetenci správní a sociální, a který — je-li nestranný — pozná spíše obecný zájem než spotřebitel, který se nejčastěji nedovede povznést nad svůj zájem okamžité potřeby. Výrobci jsou L-ovi nejen výrobci statků hmotných, nýbrž i tvůrci statků duševních — ti všichni jsou dostatečně vzděláni a zkušení, aby mohli obecný zájem předvídat a organisovat. Jejich

možnou stranickost odstraní veliké množství různých výrobních kategorií, jejichž zájmy si budou tvořit protiváhu.

Sociální hlasovací právo nebude přímé (až na malé výjimky), neboť výroba je kolektivní a poznání obecného zájmu vyžaduje kolektivního úsilí celých skupin. Rozhodnou hlasovací funkci (určení zástupců) bude mít řídicí orgán skupiny, který shromáždí její výkvět a vyjadřuje její mentalitu bez politických tendencí, jaké by mělo hlasování jednotlivců. Sociální hlasovací právo nebude rovné, bude v poměru se vzděláním a technickými zkušenostmi skupiny. L. chce, aby se tak uplatnil sociální výkvět národa, který je dosud často vzdalován veřejné činnosti. Sociální hlasovací právo bude však obecné. Každý, kdo hmotně nebo duševně něco vyrábí — tedy vlastně každý člověk — bude mít právo vykonat sociální hlasování prostřednictvím skupiny, kterou si zvolí.

Bylo by tedy hlasovací právo individuální, jímž by každý jako spotřebitel veřejných zařízení vyslovoval svá osobní přání a právo sociální, jímž by každý ve své výrobní vrstvě dával své sociální skupině úkol přispět k správě státu sociální způsobilostí.

Sociální zástupci nesmí mít ve sněmovnách jen poradní hlas, nýbrž musí spolupracovat s ostatními poslanci v obou sněmovnách se stejnými právy a odpovědností. Přinesou sněmovnám nejen odbornou kompetenci, nýbrž i větší stabilitu, neboť budou neodvislejší než poslanci a jejich mandáty budou stálejší. Sociální hlasovací právo nevydá stát diktatuře zájmových organizací. To činí t. zv. korporační zájmové zastoupení, které pomíjí intelektuální a vědecké kruhy a dává všechny zastupitelské mandáty zájmovým skupinám. L. ukazuje, že v rozšířených sněmovnách by se musily různé stavovské zájmy hájit veřejně (ne jako dosud v zákulisí bez odpovědnosti) a v množství zastoupených zájmů nebude moci žádný pomýšlet na nadvládu.

Praktické provedení svého návrhu si představuje L. takto (kap. IV.): Všichni občané jsou rozděleni do dvou sociálních kategorií: vědecké a hospodářské, podle toho, jsou-li intelektuálními nebo hospodářskými výrobci. Kromě nich je ještě kategorie společností obecně prospěšných. V každé z těchto kategorií jsou opět sociální sbory (corps sociaux), sdružující všechny, kdo mají společné zaměstnání. (Sociální sbor nemusí být právní organizací, nýbrž na př. všichni výčepníci tvoří sociální sbor, právě tak všichni učitelé obecných škol atd.) Několik příbuzných sociálních sborů tvoří voličský sbor (collège électoral), z něhož se volí zástupci do parlamentu.

Rozdělení mandátů nezávisí na počtu členů jednotlivých sociálních sborů, nýbrž na jejich sociální užitečnosti a důležitosti pro správu státu. Tak na př. vědecké kategorii přiznává L. značnou část sociálních mandátů, poněvadž její příslušníci mají vysokou kulturní úroveň a jsou nestranní a neodvislí v různých sociálních sporech. Zástupce volí v zásadě vždy řídicí orgán sociálního sboru (organisace), ale u vědeckých sborů s malým počtem členů a s vysokou úrovní se připouští volba individuální. Nejsou-li členové stejného zaměstnání a tedy stejného sociálního sboru zároveň členy některé stavovské organisace, určí přes to organizaci, již splnomocňují k sociální volbě. Z celkového počtu poslanců určených zákonem pro jednotlivé voličské, příp. sociální sbory volí každá organisace počet vyplývající z poměru počtu členů, kteří ji splnomocnili a celkového počtu hlasů voličského (sociálního) sboru. Musí při tom dosáhnout určitého volebního čísla.

Číselné zastoupení (pro Francii) je toto: 400 poslanců a 400 senátorů, z nichž vždy polovina sociálních zástupců. Z těchto opět by měla vědecká kategorie 210, hospodářská

120 a obecně prospěšné organisace 70 zástupců. Přinášíme také schema zastoupení. Podrobné vyjmenování povolání tvořících voličské sbory by zabralo mnoho místa; spokojíme se náznaky.

Vědecké sbory.

A. Sociální vědy: 90 mandátů.

1. skupina: Správní technika. 30 mandátů. 7 voličských sborů. (Vyšší správní úředníci.) 2. skupina: Hospodářská a finanční technika. 30 mandátů. 6 voličských sborů. (Univ. prof. národního hospodářství, finanční úředníci, zástupci Národní banky atd.) 3. skupina: Právní technika. 90 mandátů. 7 voličských sborů. (Univ. prof. právnických fakult, soudcové, advokáti, notáři.)

B. Historické vědy: 60 mandátů.

1. skupina: Historické vědy. 30 mandátů. 8 voličských sborů. (Velvyslanci, vyslanci, univ. prof. dějin, středošk. prof. dějin a mod. jazyků.) 2. skupina: Obecná kultura. 30 mandátů. 11 voličských sborů. (Akademie, univ. a středošk. profesori dosud nezařazení, učitelé, knihovníci, spisovatelé, umělci atd.)

C. Exaktní vědy: 60 mandátů.

1. skupina: Čistá věda. 30 mandátů. 7 voličských sborů. (Univ., techničtí a středošk. prof. exaktních věd, univ. prof. lékařských fakult, lékaři.) 2. skupina: Užité vědy a praktická technika. 30 mandátů a 3 voličské sbory. (Státní inženýři a techničtí úředníci, profesori zeměd. inženýrství atd.)

Nežli přejdeme k zastoupení hospodářské kategorie, musíme připomenout, že L. vylučuje duchovní a vojsko z parlamentního zastoupení. Účast na politice pokládá za škodlivou jejich povolání, zejména vojenské kázni a duchovní horlivosti.

Hospodářské sbory.

A. Velké podniky a jejich vyšší techničtí úředníci. 40 mandátů a 6 voličských sborů. (Statkáři, velký průmysl s více než 300 zaměstnanci nebo 50 miliony příjmů, velké banky a pojišťovny, velkoobchod, inženýři s platem nejméně 80.000 fr. atd.)

B. Střední a malé podniky, některá svobodná povolání. 40 mandátů, 8 voličských sborů. (Menší průmysl, banky, pojišťovny, obchod, inženýři a úředníci s platem od 25.000 do 80.000, architekti atd.)

C. Nejmenší podniky, rolníci, živnostníci, dělníci a jinak nezařazení. 40 mandátů. 1 voličský sbor.

Sbory obecně prospěšné.

70 mandátů. Organisace zdravotnické, tělovýchovné, lidovýchovné, družstevnické, turistické atd. Hlasovací právo by měl každý občan, i když už hlasoval v kategorii vědecké nebo hospodářské. Organisace, pro něž by bylo lze hlasovat, určila by komise složená ze zástupců státu a delegátů hlavních organisací, které jsou svým významem povolány k vyjádření. Volební číslo by bylo vysoké a tak by 70 mandátů „sociálního zájmu“ obdrželo nejvýše 35 korporací, předpokládajíc, že každá dostane 2 mandáty, což je vždy minimum při rozdělování sociálních mandátů.

V páté kapitole píše L. o různých hospodářských poradních sborech, jejichž hlavní vadu vidí právě v tom, že jsou jen poradní a často musí čekat, až si vláda jejich dobrozdání vyžádá. Také se v jejich zastoupení pomíjejí vědecké a umělecké kruhy. L. navrhuje sovětský korporativní systém, poněvadž zavrhl zásady francouzské Revoluce, nerespektuje práva lidské osobnosti a zavádí politický a sociální despotismus. Podobně fašistický korporatismus není než pokryteckou fasádou, za níž se skrývá despotická vůle Mussoliniho. Despotický ráz režimu kazí nutně princip, který je v zásadě dobrý.

L. odpovídá také na některé možné námitky. Především na námitku, že takto volený parlament by byl konservativní. Ale zaměstnanci a drobní majitelé jsou pokrokoví a také zástupci vědeckých sborů většinou nejsou konservativci. Hlavní výhodou by bylo, že by do parlamentu přišli kompetentní lidé značné kultury a znalosti obecných zájmů. Buržoasie by viděla, že se opět uplatňuje zásada určité sociální hierarchie a přestala by se uchylovat k systémům zastaralým (monarchie) nebo nebezpečným (dikatura). Režim, založený na jediném hlasovacím právu, kolísá mezi demagogií a diktaturou. Nemá-li i toto hlasovací právo zmizet, musí se korigovat novým principem, zachovávajícím úctu k individuálnímu přesvědčení, zároveň však úctu ke kompetenci. L. věří, že musí dojít k takové změně, poněvadž je stále zřejmější protiva mezi našimi politickými formami a dnešním hospodářským mechanismem. Právě tak jako družstevnictví dovede vystavět na egoismu jednotlivců harmonickou společnost, v níž se výroba děje k solidárnímu uspokojení všech, tak se dvojímu hlasovacímu právu podaří vynést ze zmatku lidských choutek střední pravdu, která bude vyhovovat zájmu všech.

Dr. Konst. Jelínek.

BIBLIOGRAFIE.

DRUŽSTEVNICTVÍ.

Spisy vydané Ústředním svazem československých družstev v Praze.

LUSTIG (Emil). — Doklady o hospodářských stycích spotřebitelských a zemědělských organizací v Československé republice (rozebráno). Kč 150.

LUSTIG (Emil). — Družstevní besídky a slavnosti. Kč 3.—

HAJNÝ (Vlad., JUDr.). — Poplatkový ekvivalent. Kč 5.—

HAJNÝ (Vlad., JUDr.). — Propagační družstevní akce. Kč 3.—

BECKER (Michal). — Lidé z Ropuší ulice. Kč 4.—

KUNC (P., JUDr.). — Exekuce na svršky, na pohledávky a nuceným zřízením práva zástavního. Kč 5.—

STRNAD (E.) a HŮLOVÁ (L.). — Návod k vyplnění příznání k zvláštní dani výdělkové. Kč 3.—

LUSTIG (Emil). — Snižte ceny cukru. Kč 050.

JŮZA (Josef) a STRNAD (Emil). — Výrobní družstva ve slovech a obrazech. Kč 6.—

TUGAN-BARANOVSKÝ. — Sociální základy družstevnictví. Kč 45.—

GIDE (Charles). — Družstevnictví, propagační přednášky. Kč 20.—

DÍLO družstevní svépomoci. Kč 90.—

Spisy vydané Unii čsl. družstev v Praze.

MANCL (Josef, Ing.). — Základy kalkulace. Kč 1.—

GIDE (Charles). — Změny, které má družstevnictví provést v hospodářském řádu. Kč 1.—

GIDE (Charles). — Nepřátelé družstevnictví. Kč 1.—

GIDE (Charles). — Myšlenka solidarity jako hospodářský program. Kč 1.—

GIDE (Charles). — Dvanáct ctností družstevních. Kč 1.—

Z. (V., Ing.). — Družstevní idee Charles Gidea. Kč 1.—

LAVERGNE (Bernard). — Filosofie a budoucnost družstevního řádu. Kč 1.—

TOTOMIANC (Vahan, Dr.). — W. King. Kč 1.—

SERWY (V.). — Neutralita družstevnictví a politické strany. Kč 1.—

VRCHOLNÉ organizace spotřebních družstev v různých zemích. Kč 1.—